

persequi vult; non sine ratione dicitur, nisi impensas, quas in refectionem fecerim, mihi prestare sit paratus, inhibendam adversus me persecutionem. Cur ergo non emptori quoque id tribuendum est, si forte quis insulam pignoratam emerit? non recte hæc inter se comparabuntur, quando is, qui emit, sua voluntate negotium gerat: ideoque diligentius a venditore sibi cavere et possit, et debeat: quod non æque et de eo, cui damni infecti non promittatur, dici potest;

45. SCEVOLA, lib. 12 Questionum.

[A quo fundus petetur si rem nolit]. Ædificatum habes: ago, tibi jus non esse habere: non defendis: ad me possessione transferenda est: non quidem ut protinus destruat opus (iniquum enim est, demolitionem protinus fieri): sed ut id fiat, nisi intra certum tempus egeris, jus tibi esse ædificatum habere.

46. PAULUS, lib. 1 Sententiarum.

Ad curatoris reipublicæ officium spectat, ut diruta domus a dominis extruantur. — § 1. Domum sumptu publico extractam, si dominus ad tempus pecuniam impensam cum usuris restituere noluerit, jure eam respublica distrahit.

47. NERATIUS, lib. 6 Membranarum.

Quod conclave binarum ædium dominus ex aliis ædibus in aliarum usum convertit, non solum si contignatio, qua id sustinebitur, oriatur ex parte earum ædium, in quarum usum conversum erit, earum fiet: sed etiam si transversa contignatio tota in aliarum ædium parietibus sedebit. Sed et Labeo [in] libris Posteriorum scribit: Binarum ædium dominum utrisque porticum superposuisse, inque eam aditu ex alteris ædibus dato, alteras aedes, servitute oneris porticum servandæ imposita, vendidisse: totam porticum earum ædium esse, quas retinisset; cum per longitudinem utriusque domus extensa esset transversæ contignationi, quæ ab utraque parte parietibus domus, quæ venisset, sustineretur. Nec tamen consequens est, ut superior pars ædificii, quæ nulli conjuncta sit, neque aditum aliunde habeat, alterius sit, quam cujus est id, cui superposita est.

48. MARCIANUS, lib. singul. de Delatoribus.

Si quis ad demolendum negotiandi causa vendidisse domum partemve domus fuerit convictus: ut emptor et venditor singuli pretium, quo domus distracta est, præsentent, constitutum est. Ad opus autem publicum si transferat marmora vel columnas, licito jure facit.

TIT. III.

DE AQUA, ET AQUÆ PLUVIÆ ARCENDÆ.

1. ULPIANUS, lib. 35, ad Edictum.

Si cui aqua pluvia damnum dabit, actione aquæ pluvie arcendæ avertetur aqua. Aquam pluviam dicimus, quæ de celo cadit, atque imbre exorescit: sive per se hæc aqua cælestis noceat, ut Tubero ait, sive cum alia mixta [sit]. — § 1. Hæc autem actio locum habet in damno nondum facto, opere tamen jam facto: hoc est, de eo opere, ex quo damnum timetur; totiensque locum habet, quotiens manu facto opere agro aqua nocitura est: id est, cum quis manu fecerit, quo aliter fluere, quam natura solet; si forte immittendo eam aut majorem fecerit, aut citatorem, aut vehementiorem, aut si comprimendo redundare effecit; quod si natura aqua noceret, ea actione non continetur. — § 2. Neratius scribit, Opus, quod quis fecit, ut aquam excluderet, quæ exundante palude in agrum ejus refluere solet, si ea palus aqua pluvia ampliat, et aque aqua repulsa eo opere agris vicini noceat, aquæ pluvie actione cogetur tollere. — § 3. De eo opere, quod agri colendi causa aratro factum sit, Quintus Mucius ait, non competere hanc actionem. Trebatius autem, non quod agri, sed quod frumenti duntaxat quærendi causa aratro factum [sit], solum exceptit. — § 4. Sed et fossas agrorum siccandorum causa factas, Mucius ait fundi colendi causa fieri: non tamen [oportere] corrivandæ aque causa fieri: sic enim debere quem meliorem agrum suum facere, ne vicini deteriorem faciat. — § 5. Sed et si quis arare et serere possit etiam sine sulcis aquariis, teneri cum, si quid ex his, licet agri colendi causa, videatur fecisse: quod si aliter serere non possit, nisi sulcos aquarios fecerit, non teneri. Quilius autem ait, sulcos agri colendi causa di-

9. L. 15, § 51, supr. cod. — 10. Inno vide l. 29, § 2, supr. de pignori. — 11. L. 10, supr. si servit. vind. — 12. L. 52, supr. de contrah. empt. l. 41, § 3, supr. de legat. 1; l. 1. C. de ædific. privat. — 13. d. l. 41, § 5.
Tit. III. — § 1. § 15, infr. h. l. — 2. § 8, § 15, infr. h. l. — 3. L. 24, in pr. infr. h. l. — 3. L. 8, § 2, supr. si servit. vind. l. 61, infr. de reg. jur. — 4. § 9, infr. h. l. — 24. § 2, infr. h. l.

rectos ita, ut in unam pergant partem, jus esse facere. — § 6. Sed apud Servii auctores relatam est, si quis saliceta posuerit, et ob hoc aqua restagnaret, aquæ pluvie arcendæ agi posse, si ea aqua vicino noceret. — § 7. Labeo etiam scribit, ea, quæcumque frugum fructuumque recipiendorum causa fiunt, extra hanc esse causam: neque referre, quorum fructuum percipiendorum causa id opus fiat. — § 8. Item Sabinus, Cassius, opus manufactum in hanc actionem venire aiunt: nisi si quid agri colendi causa fiat. — § 9. Sulcos tamen aquarios, qui dicitur appellatur, si quis faciat, aquæ pluvie actione eum teneri [ait]. — § 10. Idem aiunt, si aqua naturaliter decurrat, aquæ pluvie arcendæ actionem cessare: quod si opere facto aqua aut in superiorem partem repellitur, aut in inferiorem derivatur, aquæ pluvie arcendæ actionem competere. — § 11. Idem aiunt, aquam pluviam in suo retinere, vel superficiem ex vicini in suum derivare, dum opus in alieno non fiat, omnibus jus esse: prodesse enim sibi unusquisque, dum alii non nocet, non prohibetur: nec quemquam hoc nomine teneri. — § 12. Denique Marcellus scribit, cum eo, qui in suo fodiens, vicini fontem avertit, nihil posse agi: nec de dolo actionem; et sane non debet habere, si non animo vicino nocendi, sed suum agrum meliorem faciendi id fecit. — § 13. Item sciendum est, hanc actionem vel superiori adversus inferiorem competere, ne aquam, quæ natura fluat, opere facto inhibeat per suum agrum decurrere: et inferiorem adversus superiorem, ne aliter aquam mittat, quam fluere natura solet. — § 14. Huic illud etiam applicandum, nunquam competere hanc actionem, cum ipsius loci natura nocet: nam (ut verius quis dixerit) non aqua, sed loci natura nocet. — § 15. In summa puto, ita demum aquæ pluvie arcendæ locum actionem habere, si aqua pluvia, vel quæ pluvia crescit, noceat, non naturaliter, sed opere facto: nisi si agri colendi causa id factum sit. — § 16. Imbre autem crescere eam aquam, quæ colorem mutat vel increscit. — § 17. Item sciendum est, hanc actionem non alias locum habere, quam si aqua pluvia agro noceat. Cæterum si ædificio vel oppido noceat, cessat actio ista: agi autem ita poterit, jus non esse stillicidia, flumina immittere. Et ideo Labeo et Cascellius aiunt, aquam quidem pluvie arcendæ actionem specialem esse: de fluminibus et stillicidiis, generalem; et ubique agi ea licere. Itaque aqua, quæ agro nocet, per aquæ pluvie arcendæ actionem coercetur.

§ 18. Nec illud quaeramus, unde oriatur? nam et si [ex] publico oriens, vel [ex] loco] sacro per fundum vicini descendat, isque opere facto in meum fundum eam avertat: aquæ pluvie arcendæ teneri eum Labeo ait. — § 19. Cassius quoque scribit, si aqua ex ædificio urbano noceat vel agro, vel ædificio rustico: agendum de fluminibus et stillicidiis. — § 20. Apud Labeonem autem invenio relatam, si ex agro meo aqua fluens noceat loco qui est intra continentia, hoc est, ædificio: non posse me aquæ pluvie arcendæ conveniri; quod si ex continentibus profluens in meum agrum defluat, eique noceat: aquæ pluvie arcendæ esse actionem. — § 21. Sicut autem opus factum, ut aqua pluvia mihi noceat, in hanc actionem venit: ita per contrarium queritur, an possit aquæ pluvie arcendæ agi, si vicinus opus fecerit, ne aqua, quæ alioquin decurrrens agro meo proderat, huic prosit? Quilius igitur et Labeo putant agi non posse, etiam si intersit mea ad me aquam pervenire, hanc enim actionem locum habere, si aqua pluvia noceat, non si non prosit. — § 22. Sed et si vicinus opus tollat, et sublato eo aqua naturaliter ad inferiorem agrum pervenire noceat: Labeo existimat aquæ pluvie arcendæ agi non posse: semper enim hanc esse servitutem inferiorum prædiorum, ut natura profluentem aquam excipiant. Plane si propter id opus sublatum vehementior [aqua] profluat vel corrivetur, aquæ pluvie arcendæ actione agi posse etiam Labeo confitetur. — § 23. Denique ait, conditionibus agrorum quasdam leges esse dictas: ut quibus agris magna sint flumina, liceat mihi scilicet in agro tuo aggeres vel fossas habere; si tamen lex non sit agro dicta, agri naturam esse servandam: et semper inferiorem superiori servire; at hoc incommodum naturaliter pati inferiorem agrum a superiore, compensareque debere cum alio commodo; sicut enim omnis pinguitudo terræ ad eum decurrit, ita etiam aquæ incommodum ad eum defluere; si tamen lex agri non invenitur, vetustatem vicem legis tenere: sane enim [et] in servitutibus hoc idem sequitur, ut ubi servitus non invenitur imposita, qui diu usus est servitute, neque vi, neque precario, neque clam, habuisse longa consuetudine, vel ex jure impositam servitutem videatur. Non ergo cogemus vicinum aggeres munire, sed nos in ejus agro munemus: eritque ista quasi servitus: in quam rem utilem actionem habemus vel interdictum.

— 5. L. 77, infr. de verb. sign. — 6. § 5, supr. h. l. — 7. § 5, supr. h. l. — 8. L. 21, infr. h. l. — 9. L. 25, supr. tit. prox. — 9. L. 2, § 9, infr. h. l. — 10. § 2, supr. h. l. — 11. Arg. L. 26, supr. tit. prox. — 12. L. 2, § 5, infr. h. l. — 13. § 23, infr. h. l. — 14. L. 2, in pr. infr. cod. — 15. § 22, supr. h. l. — 15. Adde l. 29, in pr. supr. de servit. præd. urban. — L. 1, l. 2, l. 7, C. de servit. — 16. L. 15, § 1, supr. de servit. — L. 6, § 2, supr. si servit. vindicet.

sit: Cum quidam intra legitimam ætatem esse dicebat, et usus causa mancipia duxisset, et in sola professione errasset: ignoscendum esse ei. — § 10. Divi quoque fratres rescripserunt, cum quidam non per fraudem, sed per errorem in causam commissi incidisset: ut duplo vectigali contenti publicani servos restituant. — § 11. Magnus Antoninus rescripsit: Si colonus vel servi domini prædii ferrum illicite in prædio fecerint ignorante domino, nulla pœna dominum teneri. — § 12. Si quis professus apud publicanum fuerit, non tamen vectigal solverit, hoc concedente publicano (ut solent facere), divi Severus et Antoninus rescripserunt res in commissum non cadere. Cum enim (inquunt) professiones recitantur, commissum cessat: cum poterit satis fieri fisco ex bonis publicanorum vel fidejussorum. — § 13. Pœnæ ab heredibus peti non possunt, si non est questio mota vivo eo, qui deliquit: et hoc sicut in cæteris pœnis, ita et in vectigalibus est. — § 14. Si quid autem indebitum per errorem solventis publicanus accepit, retro eum restituere oportere, divi Severus et Antoninus rescripserunt

TIT. V.

DE DONATIONIBUS.

1. JULIANUS, lib. 47 Digestorum.

Donationes complures sunt. Dat aliquis ea mente, ut statim velit accipientis fieri, nec ullo casu ad se reverti; et propter nullam aliam causam facit, quam ut liberalitatem et munificentiam exercent: hæc proprie donatio appellatur. Dat aliquis, ut tunc demum accipientis fiat, cum aliquid secutum fuerit: non proprie donatio appellatur, sed totum [hoc] donatio sub conditione est. Item cum quis ea mente dat, ut statim quidem factum accipientis, si tamen aliquid factum fuerit, aut non fuerit, velit ad se reverti: non proprie donatio dicitur; sed totum hoc donatio est, quæ sub conditione solvatur: qualis est mortis causa donatio. — § 1. Igitur cum dicimus, inter sponsam et sponsam donationem valere, propria appellatione utimur; et factum demonstramus, quod ab eo proficiscitur, qui liberalitatis [gratia] aliquid dat, ut festum faciati accipientis, nec unquam ullo facto ad se reverti velit. Cum vero dicimus, si hac mente donat sponsus sponsæ, ut nuptiis non secutus res auferatur, posse repeti; non contrarium priori dicimus: sed concedimus inter eas personas fieri donationem eam, quæ sub conditione solvatur.

2. Idem, lib. 60 Digestorum.

Si cum filiusfamilias pecuniam donare vellet, patris jussu eam promisit: valet donatio, perinde ac si fidejussorem dedisset. — § 1. Si vero pater donaturus Titio pecuniam, jussu filium suum eam promittere: poterit dici, interesse, debitor filius patri suo fuerit, necne; nam si tantundem filius patri debuit, quantum promisit: valere donatio intelligitur, perinde ac si quemlibet alium debitorem pater jussisset pecuniam promittere. — § 2. Cum vero ego Titio pecuniam donaturus, te, qui mihi tantundem donare volebas, jussu Titio promittere: inter omnes personas donatio perfecta est. — § 3. Aliud juris erit, si pecuniam, quam me tibi debere existimabam, jussu tuo sponderim ei, cui donare volebas: exceptione enim doli mali tueri me potero: [et] præterea incerti conditione stipulationem compellam, ut mihi acceptum faciat stipulationem. — § 4. Item si ei, quem creditorem tuum putabas, jussu tuo pecuniam, quam me tibi debere existimabam, promisero: petentem doli mali exceptione summovebo: et amplius incerti agendo cum stipulatore, consequar, ut mihi acceptum faciat stipulationem. — § 5. Si pecuniam mihi Titius dederit absque ulla stipulatione, tamen conditione, ut tunc demum Seius consul factus esset: sive furentis eo, sive mortuo Seius consulatus adeptus fuerit, mea fiet. — § 6. Sed si quis donaturus mihi pecuniam dederit alicui, ut ad me perferret, et ante mortuum erit, quam ad me perferat: non fieri pecuniam domini mei constat. — § 7. Titio decem donavi ea conditione, ut [inde] Stichum sibi emeret. Quæro, cum homo antequam emeretur, mortuus sit: an aliqua actione decem recipiam? Respondit: facti magis, quam juris questio est; nam si decem Titio in hoc dedi, ut Stichum emeret, aliter non daturus, mortuo Sticho, conditione repetam: si vero alias quoque donaturus Titio decem, quia interim Stichum emere proposuerat, dixerim in hoc me dare, ut Stichum emeret, causa magis donationis, quam conditio dandæ

Tit. V. — 1. Lib. 8. C. 34. Lib. 5. Inst. 7. — 2. L. 35, § 2, infr. de mortis caus. donat. — 3. Infr. tit. prox. — 4. L. 27, supr. de donat. inter vir. et ux. C. de donat. ante nupt. — 5. L. 9, § 2, infr. h. l. — 6. L. 55, § ult. infr. cod. — 7. L. 7, in pr. infr. de doli mali et met. repti. — 8. § 4, infr. h. l. — 9. L. 5, supr. de condit. indub. — 9. d. l. 7, § 1. — 10. L. 8, C. de oblig. et act. — 11. L. 41, vers. nam et si tibi supr. de reb. cred. — 12. Adde l. 10, infr.

pecunie, existimari debet; et mortuo Sticho, pecunia apud Titium remanebit.

3. ULPIANUS, lib. 76, ad Edictum.

Et generaliter hoc in donationibus definiendum est, multum interesse, causa donandi fuit, an conditio; si causa fuit, cessare repetitionem: si conditio, repetitioni locum fore.

4. PAULUS, lib. 17, ad Sabinum.

Etiam per interpositam personam donatio consummari potest.

5. ULPIANUS, lib. 52, ad Sabinum.

Affectionis gratia neque honestæ, neque inhonestæ donationes sunt prohibita; honestæ, erga bene merentes amicos vel necessarios inhonestæ, circa meretrices.

6. Idem, lib. 42, ad Sabinum.

Qui saxum mihi eximere de suo permisit donationis causa, statim, cum lapis exemptus est, meus fit: neque prohibendo me evehere, efficit ut meus esse desinat; quia quodammodo traditio meus factus est; plane si mercenarius meus exemit, mihi exemit. Sed si is, qui a me emerat, sive mercede conduxerat, ut paterer eum sibi jure eximere, si antequam eximat, me penituerit, meus lapis durat: si postea, ipsius factum avocare non possum; quasi traditio enim facta videtur, cum eximitur domini voluntate. Quod in saxo est, idem erit etiam, si in arbore cæsa vel dempta acciderit.

7. Idem, lib. 44, ad Sabinum.

Filiusfamilias donare non potest, neque si liberam peculii administrationem habeat: non enim ad hoc ei conceditur libera peculii administratio, ut perdat. — § 1. Quid ergo, si justa ratione motus donet? nunquid possit dici, locum esse donationi? quod magis probabitur. — § 2. Item videamus, si quis filiofamilias liberam peculii administrationem concesserit, ut nominatim adjiceret, sic ei concedere, ut donare quoque possit: an locum habeat donatio? Et non dubito donare quoque eum posse. — § 3. Nonnunquam etiam ex persona poterit hoc colligi; pone enim, filium esse senatorie, vel cujus alterius dignitatis: quare non dicas videri patrem, nisi ei specialiter donandi facultatem ademit, hoc quoque concessisse, dum liberam dat peculii administrationem? — § 4. Pari autem ratione, qua donare filiusfamilias prohibetur, etiam mortis causa donare prohibetur: quamvis enim ex patris voluntate mortis quæque causa donare possit, attamen, ubi cessat voluntas, inhibebitur hæc quoque donatio. — § 5. Sed enim meminisse oportebit, si cui donare quoque permissum est, nisi specialiter etiam mortis causa donare fuerit permissum, non posse mortis causa donare. — § 6. Hæc omnia locum habebunt in paganis. Cæterum qui habent castrensium peculium, vel quasi castrensium, in ea conditione sunt, ut donare et mortis causa et non mortis causa possint, cum testamenti factionem habeant.

8. PAULUS, lib. 15, ad Sabinum.

Quæ liberti imposita libertatis causa præstant, ea non donantur: res enim pro his interessit.

9. POMPOSIUS, lib. 35, ad Sabinum.

In ædibus alienis habitare gratis, donatio videtur: id enim ipsum ea pere videtur, qui habitat, quod mercedem pro habitatione non solvit. Potest enim et citra corporis donationem valere donatio: veluti si donationis causa cum debitore meo paciscar, ne ante certum tempus ab eo petam. — § 1. Ex rebus donatis fructus percepti in rationem donationis non computatur. Si vero non fundum, sed fructus perceptionem tibi donem: fructus percepti venient in computationem donationis. — § 2. Quod filiusfamilias patris jussu aut voluntate donavit, perinde est, ac si pater ipse donaverit: aut si mea voluntate rem meam tu nomine tuo Titio dones. — § 3. Donari non potest, nisi quod ejus fit, cui donatur.

10. PAULUS, lib. 15, ad Sabinum.

Absenti, sive mittas, qui ferat, sive, quod ipse habeat, sibi habere cum jubeas, donari recte potest. Sed si nescit rem, quæ apud se est, sibi esse donatam, vel missam sibi non acceperit: donatæ rei dominum non fit, etiam si per servum ejus, cui donabatur, missa fuerit: nisi ea mente servo ejus data fuerit, ut statim ejus fiat.

h. t. — 13. L. 34, supr. de dolo malo; L. 16, in pr. supr. de præscr. verb. — 14. L. 28, § ult. supr. de pact. l. 1, § 1, supr. que res pignori; L. 5, § 8, supr. de donat. inter vir. et ux. vide tamen § 1, 2 et 3, h. l. — 15. L. 25, in fin. infr. tit. prox. — 16. Inst. quilibet non est permiss. facere testam. in pr. — 17. L. 21, infr. h. t. — 18. L. 2, in pr. supr. cod. — 19. L. 4, supr.; L. 6, C. cod.

11. **GAIVS**, lib. 5, de Legatis, ad Edictum prætoris urbani.

Cum de modo donationis quaeritur, neque partus²⁰ nomine, neque fructuum, neque pensionum, neque mercedum ulla donatio facta esse videtur.

12. **ULPIANUS**, lib. 5 Disputationum.

Qui ex donatione se obligavit, ex rescripto divi Pii, in quantum²¹ facere potest, convenitur; sed enim id, quod creditoribus debetur²², erit detrahendum: hæc vero, de quibus ex eadem causa²³ quis obstrictus est, non debet detrahere.

13. *Idem*, lib. 7 Disputationum.

Qui mihi donatum volebat, servo communi meo et Titii rem tradidit: servus vel sic²⁴ accepit, quasi socio adquisiturus; vel sic, quasi mihi et socio. Quæretur, quid agere? Et placet, quamvis servus hac mente accepit, ut socio meo, vel mihi et socio adquiret, mihi tamen adquiri. Nam et si procuratori meo hoc animo rem tradiderit, ut mihi adquiret, ille quasi sibi adquisiturus accepit: nihil agit in sua persona, sed mihi adquiret.

14. **JULIANUS**, lib. 17 Digestorum.

Qui alienum fundum donationis causa excolit, nullam retentionem propter impensas faciet: quia domini res ab eo injectas continuo efficit.

15. **MARCIANUS**, lib. 5 Institutionum.

Post contractum capitale crimen donationes factæ non valent, ex constitutione divorum Severi et Antonini, [nisi] condemnatio secuta sit.

16. **ULPIANUS**, [lib. 2 Responsorum].

Ex hac scriptura²⁵, *Sciatis heredes mei me vestem universam, ac res cæteras, quasunque in diem mortis meæ mecum habui, illi et illi libertis meis vivum donasse*, dominium ad libertos benigna interpretatione pertinere.

17. *Idem*, [lib. 58, ad Edictum].

Si in stipulatum iudicium novationis causa deductum sit, et stipulatio, donationis causa, accepto lata: dicendum est, locum liberationem habere²⁶.

18. *Idem*, [lib. 71, ad Edictum].

Aristo ait, cum mixtum sit negotium cum donatione, obligationem non contrahi eo casu, quo donatio est: et ita et Pomponius eum existimare refert. — § 1. Denique refert, Aristonem putare, si servum tibi tradidero ad hoc, ut eum post quinquennium manumittas, non posse ante quinquennium agi: quia donatio aliqua inesse videtur. Aliter atque (inquit) si ob hoc tibi tradidisset, ut continuo manumittas: hic enim nec donationi locum esse: et ideo esse obligationem. Sed [et] superiore casu, quid acti sit, inspiciendum Pomponius ait: potest enim quinquennium non ad hoc esse positum, ut aliquid donetur. — § 2. *Idem* Aristo ait, Si donationis causa in hoc tradatur servus, ut post quinquennium manumittatur, sit autem alienus, posse dubitari, an uscipiatur: quia aliquid donationis interveniret; et hoc genus quaestionis in mortis causa donationibus versari Pomponius ait: et magis putat, [ut] si ita donetur, ut post quinquennium manumittatur, posse dici usucapionem sequi. — § 3. Labeo ait, Si quis mihi rem alienam donaverit, inque eam sumptus magnos fecero, et sic vincatur, nullam²⁷ mihi actionem contra donatorem competere: plane de dolo posse me adversus eum habere actionem, si dolo²⁸ fecit.

19. *Idem*, [lib. 76, ad Edictum].

Hoc iure utimur, ut in rebus²⁹ publicis, cum de donatione quaeritur, illud solum spectetur, utrum ob causam aliquam justam reipublicæ promittat quis, vel polliceatur, an non? ut si ob honorem aliquem promittat, teneatur: si minus, non. — § 1. Labeo scribit, extra causam donationem esse talium officiorum mercedem: utputa, *Si tibi adfuero; si satis pro te dederio; si, qualibet in re opera vel gratia mea usus fueris*. — § 2. Non potest liberalitas nolenti³⁰ adquiri. — § 3. Si quis dederit pecuniam mutuum Titio, reddendam Seio, cui donatum volebat; deinde Titius, mortuo donatore, Seio dedisse proponatur: erit consequens dicere, pecuniam Seii fieri, sive mortuum scivit, sive ignoravit is, qui dabat; quia pecunia fuit dantis; sed si quidem ignoravit³¹ mortuum, erit liberatus, si sic mutuum pecuniam accepit solvendam Seio. Si autem mandavero tibi, ut pecuniam Titio des, cui donare volebam; et tu igno-

20. L. 2, § 1, supr. eod. — 21. L. 55, in pr. supr. de iure dot.; L. 19, § 1; L. 50, in fr. de iure iudic.; L. 28, in fr. de reg. jur.; § 48, Inst. de actionib.; — 22. L. 54, supr. solutio matrim.; d. L. 19, § 1. — 23. d. L. 19, § 1. — 24. L. 37, in fin. in fr. de acquir. rer. domin.; — 25. L. 8, C. h. t. — 26. L. 2, C. de acceptil.; — 27. *Fide* tamen L. 2, C. de evict.; — 28. L. 22, in fr. de verb. oblig.; — 29. L. 1, § 1, in fr. de pollicit.; N. 123, c. 3. — 30. L. 69, l. 156, in fin. in fr. de reg. jur.; immo vide L. 27, supr. de constit. pecun.; L. 52, in fr. de acquir. rer. domin.;

rans me mortuum, hoc feceris: habebis adversus heredes meos mandati actionem; si sciens, non habebis. — § 4. Si quis servo pecuniam crediderit, deinde is liber factus eam expromiserit: non erit donatio, sed debiti solutio. *Idem* in pupillo, qui sine tutoris auctoritate debuerit, dicendum est, si postea tutore auctore promittat. — § 5. Sed et hæc stipulationes, quæ ob causam fiunt, non habent donationem. — § 6. Denique Pegasus putabat, si tibi centum spondero hac conditione, *Si jurasses te nomen meum laturum*: non esse donationem; quia ob rem facta est, res secuta est.

20. **MARCELLUS**, [lib. 22 Digestorum].

Si patronus ex debita parte heres instituitur, et libertus fidei ejus commisit, ut quid daret, et hoc stipulanti fideicommissario promiserit: non erit cogendus solvere; ne pars ex legibus verecundia patronali debita minuatur. — § 1. De illo dubitari potest, qui, quod per Falcidiam retinere poterat, voluntatem testatoris secutus spondidit se daturum. Sed magis est, ut non possit suæ confessioni obviare³², quemadmodum enim, si solvisset³³, fidem testatori suo adimplese videbatur, et nulla ei repetitio concessa fuerat: ita et stipulatione procedente contra fidem testatoris, quam³⁴ agnovit, venienti ei merito occurrerit.

21. **CÆLIVS**, [lib. 28 Digestorum].

Ut mihi donares, creditori meo, delegante³⁵ me, promissisti; pactum valet: ille enim suum recepit. — § 1. Sed si debitorem meum tibi donationis immodicæ causa promittere jussi, an summoveris donationis exceptione, necne, tractabitur? Et meus quidem debitor exceptione te agentem repellere non potest: quia perinde sum, quasi exactam a debitore meo summam tibi donaverim, et tu illam ei credideris. Sed ego (si quidem pecunie a debitore meo nondum solutæ sint) habeo adversus debitorem meum rescissoriam in id, quod supra legis modum tibi promissisti: ita ut in reliquum tantummodo tibi maneat obligatus; sin autem pecunias a debitore meo exegisti, in hoc, quod modum legis excedit, habeo contra te conditionem.

22. **MODESTINUS**, lib. 8 Differentiarum.

Eum qui donationis causa pecuniam, vel quid aliud promissit, de mora solutionis pecunie usuras non debere, summam aequitatis est: maxime cum in bonæ fidei contractibus donationis species non deputetur.

23. *Idem*, lib. 18 Responsorum.

Modestinus respondit, creditorum futuri temporis usuras et remittere et minuere pacto posse: nec in ea donatione, ex summa quantitatis aliquid vitii incurrere. — § 1. Modestinus respondit, mente captum donare non posse.

24. **JAVOLENUS**, lib. 44, ex Cassio.

Fidejussori ejus, qui donationis causa pecuniam supra modum legis promissit, exceptio dari debet etiam invito reo: ne si forte reus solvendo non fuerit, pecuniam fidejussor amittat.

25. *Idem*, lib. 6 Epistolarum.

Si tibi dederim rem, ut³⁶ Titio meo nomine donares, et tu tuo nomine eam ei dederis: an factam ejus putes? Respondit, Si rem tibi dederim, ut Titio meo nomine donares, eamque tu tuo nomine ei dederis: quantum ad juris subtilitatem, accipientis facta non est; et tu furti obligaris; sed benignus est, si agam contra eum, qui rem accepit, exceptione doli mali me summoveri.

26. **POMPONIUS**, lib. 4, ad Quintum Mucium.

Nuda³⁷ ratio³⁸ non facit aliquem debitorem: utputa quod donare libero homini volumus, licet referamus in rationes nostras, debere nos, tamen nulla donatio intelligitur.

27. **PAPINIUS**, lib. 29 Questionum.

Aquilius Regulus juvenis ad Nicostratum rhetorem ita scripsit: *Quoniam, et cum patre meo semper fuisti, et me eloquentia, et diligentia tua, meliorem reddidisti, dono et permittit tibi habitare in illo cœnaculo, eoque uti: defuncto Regulo, controversiam habitationis patiebatur Nicostratus: et cum de ea re mecum contulisset, dixi posse defendi, non meram donationem esse: verum officium magistri quadam mercede remuneratum Regulum: ideoque non videri donationem sequentis temporis irritam esse: quod si expulsum Nicostratus vejjat ad iudicem, ad exemplum interdicti, quod fructuario proponitur, defendendus erit: quasi loco possessoris constitutus, qui usum cœnaculi accepit.*

L. 62, in fr. de verb. oblig.; — 31. L. 26, § 1, supr. mandati; L. 77, § 6, supr. de legat. 2; L. 52, in fr. de solution.; — 32. L. pen. C. de pactis.; — 33. L. 9, C. ad leg. Falcid.; — 34. L. 46, supr. d. t.; — 35. L. 1, § 10, in fr. quar. rer. actio.; — 36. L. 17, in fr. de solution.; — 37. L. 49, in fin. supr. de pecul.; L. 6, § 4, circa xii. supr. de pecul. legat.; — 38. Immo vide L. 16, supr. h. t.

28. *Idem*, lib. 5 Responsorum.

Hereditatem pater sibi relictam filiae sui juris effectæ donavit³⁹: creditoribus hereditariis filia satisfacere debet; vel, si hoc minime faciat, et creditores contra patrem veniant, cogendam eam per actionem præscriptis⁴⁰ verbis patrem adversus eos defendere.

29. *Idem*, lib. 12 Responsorum.

Donari videtur, quod nullo⁴¹ jure cogente conceditur. — § 1. Quidam in iure interrogatus, nihil sibi debere tutoris heredes, respondit: eum actionem jure amissis respondi; licet enim non transactionem, sed donationis hæc verba esse quis accipiat: attamen eum, qui in iure confessus est, suam confessionem infirmare non posse. — § 2. Donationem quidem partis bonorum proximæ cognatæ viventis⁴² nullam fuisse constabat: verum ei, qui donavit, ac postea jure prætorio successit, quoniam adversus bonos⁴³ mores et jus gentium festinasset, actiones hereditarias in totum denegandas respondit.

30. **MARCIANUS**, lib. singul. de Delatoribus.

Nam ei ut indigno⁴⁴ auferatur hereditas.

31. **PAPINIUS**, lib. 12 Responsorum.

Donationes in concubinam⁴⁵ collatas, non posse revocari convenit⁴⁶, nec si matrimonium inter eosdem postea fuerit contractum, ad irritum recidere, quod ante jure valuit; an autem maritalis honor et affectio pridem præcesserit, personis comparatis, vitæ conjunctione considerata pendendum esse respondi: neque enim tabulas⁴⁷ facere matrimonium. — § 1. Species extra dotem a matre filiae nomine viro traditas, filiae, quæ præsens fuit, donatas, et ab ea viro traditas videri respondi; nec matrem offensam, repetitionem habere, vel eas recte vindicare, quod vir cavisset, extra dotem usibus puellæ sibi traditas; cum ea significatione non modus donationis declaretur, nec ab usu proprietatis separatur, sed peculium a dote puellæ distingueretur: iudicem tamen æstimaturum, si mater jure contra filiam offensa, eas revocare velit, et verecundia maternæ congruam bonique viri arbitrio competentem ferre sententiam. — § 2. Pater, qui filiam, quam habuit in potestate, mancipia donavit, et peculium emancipatæ non ademit⁴⁸, ex postfacto donationem videbatur perfecisse. — § 3. Ejusmodi lege deposita in æde sacra, ut eam ipse solus, qui deposuit, tolleret, aut post mortem domini *Ælii Speratus*, non videri celebratam donationem respondi. — § 4. Rata donationes esse non possunt post crimen perduellionis contractum: cum heredem⁴⁹ quoque teneat, et si nondum postulatus vita decesserit.

32. **SÆVOLIA**, lib. 5 Responsorum.

Lucius Titius epistolam talem misit: *Ille illi salutem. Hospitio illo, quamdiu volueris, utaris, superioribus diebus omnibus gratuito: idque te ex voluntate mea facere, hac epistola notum tibi facio*. Quæro, an heredes ejus habitationem prohibere possunt? Respondit, secundum ea quæ proponerentur, heredes ejus posse mutare voluntatem.

33. **HERMOGENIANUS**, lib. 6 juris Epitomarum.

Qui id, quod ex causa donationis stipulanti sponderat, solvi constituit, actione constitutæ pecunie non in solidum, sed in quantum facere potest, convenitur: causam enim et originem constitutæ pecunie, non iudicii potestatem prævalere placuit; sed et condemnatus⁵⁰ ex causa donationis, in actione iudicati non frustra desiderat, in quantum facere potest, conveniri. — § 1. Ea lege, donationis causa, pecunia Titio numerata, ut⁵¹ statim donatori mutuo detur, non impeditur⁵² dominii translatio: ac propterea, iisdem nummis donatori creditis, novum dominium in his quaeritur. — § 2. Mutus et surdus donare non prohibentur. — § 3. Si, cum Primus tibi donare vellet, et tu donandi Secundo voluntatem haberes, Primus Secundo ex voluntate⁵³ tua stipulanti promiserit: perficitur donatio; et quia nihil Primus Secundo, a quo convenitur, donavit: et quidem in solidum, non in id, quod facere potest, condemnatur. Idque custoditur, et si delegante⁵⁴ eo, qui donationem erat accepturus, creditori ejus donator promiserit: et hoc enim casu creditor suum negotium gerit.

34. **PAULUS**, lib. 5 Sententiarum.

Si pater emancipati filii nomine donationis animo pecuniam fœneravit, eamque filius stipulatus est: et ipso jure perfectam donationem, ambigi non potest. — § 1. Si quis aliquem a latrunculis vel hostibus eripuit, et

39. *Adde* L. 22, C. eod.; — 40. L. 9, l. 22, C. eod.; — 41. L. 67, § 1, supr. de legat. 2; L. 18, in fin. supr. de adimend. vel transf. legat.; L. 47, supr. de oper. libert.; L. 82, in fr. de reg. jur.; L. 6, C. de revoc. donat.; — 42. L. 2, in fin. supr. de his, que ut indigno.; — 43. L. ult. C. de pact.; — 44. d. L. 2, in fin.; — 45. L. 3, § 1, in fin. supr. de donat. inter vir. et uxor.; — 46. *Excep.* L. 2, C. d. t.; — 47. L. 9, l. 13, C. de nupt.; — 48. L. 17, C. h. t.; — 49. L. pen. et ult. C. ad leg. Jul. majest.; — 50. L. 41, in fin. in fr. de re iudic.; — 51. L. 20, supr. de

aliquid pro eo ab ipso accipiat: hæc donatio irrevocabilis est; non merces eximii laboris appellanda est: quod contemplatione salutis certo modo æstimari non placuit.

35. **SÆVOLIA**, lib. 50[1] Digestorum.

Ad eum, quem manumiserat, epistolam misit in hæc verba: *Titius Stichus libertus (suo) salutem. Cum te manumiserim, peculium quoque tuum omne, quicquid habes tam in nominibus, quam in rebus moventibus, sive in numerato, me tibi concedere, hac epistula manu mea scripta notum tibi facio*: eundem libertum testamento ex besse scripsit heredem. Sempronium ex triente, nec peculium Stichus legavit, nec actiones præstari jussit. Quæsitum est, utrum in assem Stichus actio detur eorundem nominum, quæ in peculio habuit: an utrisque heredibus pro portionibus hereditariis? Respondit, secundum ea quæ proponerentur, utrisque heredibus pro hereditariis portionibus competere. — § 1. Lucius Titius fundum Mæviæ donavit, et ante traditionem eundem fundum post dies paucos Seio pignori obligavit, et intra dies triginta Mæviam in vacuum possessionem ejusdem fundi induxit. Quæro, an donatio perfecta sit? Respondit, secundum ea quæ proponerentur, perfectam: verum creditorem firmam pignoris obligationem habere. — § 2. Avia sub nomine Labeonis nepotis sui mutuum pecuniam dedit, et usuras semper cepit: et instrumenta debitorum a Labeone recepit, quæ in hereditate ejus inventa sunt. Quæro an donatio perfecta esse videatur? Respondit, cum debitor Labeoni obligatus est, perfectam donationem esse.

TIT. VI.

DE MORTIS CAUSA DONATIONIBUS [ET CAPIONIBUS].

1. **MARCIANUS**, lib. 9 Institutionum.

Mortis causa donatio est², cum quis habere se vult, quam eum, cui donat; magisque eum, cui donat, quam heredem suum. — § 1. Sic et apud Homerum Telemachus donat Piræo.

2. **ULPIANUS**, lib. 52, ad Sabinum.

Julianus libro 17 Digestorum, tres esse species mortis causa donationum, ait. *Unam*, cum quis nullo presentis periculi metu contrerit, sed sola cogitatione³ mortalitatis donat. *Aliam* esse speciem mortis causa donationum ait, cum quis imminente⁴ periculo commotus, ita donat, ut statim fiat accipientis. *Tertium* genus esse donationis ait, si quis periculo motus, non sic det, ut statim faciat accipientis: sed tunc demum, cum mors fuerit insecuta.

3. **PAULUS**, lib. 7, ad Sabinum.

Mortis causa donare licet, non tantum infirmæ valetudinis causa, sed periculi etiam propinque⁵ mortis, vel ab hoste, vel a prædonibus, vel ab hominis potentis crudelitate aut odio, aut navigationis ineunda;

4. **GAIVS**, [lib. 4 Rerum cottidianarum sive aurcorum].

Aut per insidiosa loca iturus,

5. **ULPIANUS**, lib. 2 Institutionum.

Aut ætate fessus:

6. **PAULUS**, lib. 7, ad Sabinum.

Hæc enim omnia instans periculum demonstrant.

7. **ULPIANUS**, lib. 52, ad Sabinum.

Si aliquis mortis causa donaverit, et pœna fuerit capitis affectus: removetur donatio ut imperfecta, quamvis cæteræ donationes sine suspitione pœnæ factæ valeant.

8. *Idem*, lib. 7, ad Sabinum.

Qui pretio accepto hereditatem prætermisit, sive ad substitutum perventura sit [hereditas, sive] ab eo ab intestato successurus, mortis causa capere videtur: nam quicquid propter alicujus mortem obvenit, mortis causa capitur⁶; quam sententiam et Julianus probat: et hoc jure utimur. Nam et quod a statulibero⁷ conditionis implendæ causa capitur, vel a legatario, mortis causa accipitur: et quod pater dedit propter mortem filii vel cognati, mortis causa capi Julianus scripsit. — § 1. Denique et sic⁸ posse donari ait, ut si convulerit, recipiatur.

reb. cred.; — 52. Immo vide L. 55, in fr. de solution.; — 53. L. 2, § 2, supr. h. t.; — 54. L. 41, in pr. in fr. de reg. iudic.

TIT. VI. — 1. Lib. 8, C. 27; § 1, Inst. de donat.; N. 87; — 2. L. 35, § 2, in fr. h. t.; § 1, Inst. de donat.; — 3. L. 51, § 2, circa fin.; L. 35, § 4, in fr. h. t.; — 4. L. 5, in fr. eod.; — 5. L. 2, supr.; L. 51, § 2, vers. rursus; L. 38, § 4, in fr. eod.; — 6. L. 38, in fr. eod.; — 7. L. 51, § 2, in fr. eod.; — 8. L. 15, § 1, in fr. h. t.

9. PAULUS, lib. 5, ad Sabinum.

Omnibus⁹ mortis causa capere permittitur, qui scilicet et legata accipere possunt.

10. ULPIANUS, lib. 24, ad Sabinum.

Ei, cui mortis causa donatum est, posse substitui¹⁰ constat in hunc modum: ut promittat alicui, si ipse capere non possit, vel sub alia conditione.

11. Idem, lib. 15, ad Sabinum.

Mortis causa filii¹¹ sui pater recte donare poterit, etiam constante matrimonio filii.

12. Idem, lib. 44, ad Sabinum.

Si mulier ventris nomine per calumniam, ut in possessionem mitti desideret, pecuniam accipit, forte dum substituto patrocinator, ut institutum aliqua ratione excludat: mortis causa eam capere, Julianus saepius scribit.

13. JULIANUS, lib. 17 Digestorum.

Si alienam rem mortis causa donavero, eaque usucapta fuerit: verus dominus eam condicere non potest, sed ego, si convaluero. — § 1. Marcellus notat, in mortis causa donationibus etiam facti quaestiones sunt. Nam¹² et sic potest donari, ut omnimodo ex ea valetudine donatore mortuo, res non reddatur: et ut reddatur¹³, etiamsi prior ex eadem valetudine donator decesserit, si jam mutata voluntate restitui sibi voluerit. Sed [et] sic donari potest, ut non aliter reddatur, quam si prior ille, qui accepit, decesserit. Sic quoque potest donari mortis causa: ut nullo¹⁴ casu sit ejus repetitio: id est, nec si convaluerit quidem donator.

14. Idem, lib. 18 Digestorum.

Si mortis causa donatus fundus est, et in eum impensae necessariae atque utiles factae sint: fundum vindicantes doli mali exceptione summoventur, nisi pretium earum restituant.

15. Idem, lib. 27 Digestorum.

Marcellus notat: Cum testamento relinquendi, cui velint, adepti sint filiofamilias milites liberam facultatem, credi potest, ea etiam remissa, quae donationes mortis causa fieri prohibent. Paulus notat: Hoc et constitutum est, et ad exemplum¹⁵ legatorum mortis causa donationes revocatae sunt.

16. Idem, lib. 29 Digestorum.

Mortis causa donatio, etiam dum pendet, an convalescere possit donator, revocari potest.

17. Idem, lib. 47 Digestorum.

Et si debitor consilium creditorum fraudandorum non habuisset, avelli res mortis causa ab eo donata debet; nam cum legata ex testamento ejus¹⁶ qui solvendo non fuit, omnimodo inutilia sint, possunt videri etiam¹⁷ donationes mortis causa factae, rescindi debere: quia legatorum instar¹⁸ obtinent.

18. Idem, lib. 60 Digestorum.

Mortis causa capimus non tunc solum, cum quis suae mortis causa nobis donat: sed et si propter alterius mortem id faciat; veluti si quis filio¹⁹, vel fratre suo moriente, donet Mævio ea conditione, ut si convaluerit alteruter eorum, reddatur sibi res, si decesserit, maneat apud Mævium. — § 1. Si donatorum mihi mortis causa, debitorem tuum creditori meo delegaveris²⁰, omnimodo capere videbor tantam pecuniam, quanta a creditore meo liberatus fuero. Quod si ab eodem ego stipulatus fuero, eatenus capere existimandus ero, quatenus debitor solvendo fuerit; nam etsi convaluisset creditor, idemque donator, conditione aut in factum actione debitoris obligationem duntaxat reciperet. — § 2. Titia chirographa debitorum suorum, Septicii et Mævii, donatura illis Ageriae dedit: et rogavit eam, ut ea si decessisset, illis²¹ daret; si convaluisset, sibi redderet: morte secuta, Mæviam Titiae filia heres extitit: Ageriae utem, ut rogata erat, chirographa Septicio et Mævio superscriptis dedit. Quaeritur, si Mæviam heres summam, quae debebatur, ex chirographis superscriptis petat, vel ipsa chirographa: an exceptione excludi possit? Respondit, Mæviam, vel pacti conventi, vel doli²² mali exceptione summoveri posse. — § 3. Qui hominem noxae nomine vel alias obligatum,

9. L. 35, in pr.; L. 59, in pr. infr. cod. — 10. L. 80, in pr. supr. de legat. 2. — 11. L. 18, in pr. infr. h. t.; L. 26, in fin. supr. de donat. inter vir. et uxor. — 12. L. 55, § 2, infr. h. t. — 13. L. 8, in fin. supr. cod. — 14. L. 27, infr. cod. — 15. L. 39, in pr. infr. cod.; § 1. Inst. de donat. — 16. L. 68, in pr. supr. ad SC. Trebell. — L. 15, C. de legat.; L. 16, C. ad leg. Falcid. — 17. L. 68, in fin. supr. d. l. — 18. L. 15, in fin. supr. h. t. — 19. L. 11, supr. cod. — 20. L. 51, § 3, infr. cod. — 21. L. 3, § 2, supr. de liberat. legat. — 22. d. l. 5, § 2; L. 28, in fin. infr. h. t. — 23. L. 1, § 16, supr. ad SC. Trebell. — 24. L. 39, infr. h. t. — 25. L. 51, § 2, infr. cod. — 26. L. 11, infr. cod. — 27. Inst. quib. non est permis. facere testam. in pr. — 28. L. 7, § 2, supr. de procur. — 29. L. 51, § 14, supr. de donat. inter vir. et uxor. — 30. L. 15, in fin. supr. h. t. — 31. L. 44, in fin. infr. cod. — 32. L. 18, § 2, supr. cod.

mortis causa acceperit: tantum cepisse intelligendum est, quanti²³ is homo venire potuisset. Idem in fundo, qui obligatus est, observari poterit, ut pretium excutiat.

19. Idem, lib. 80 Digestorum.

Si filiofamilias res mortis causa data fuerit, et convaluisset donator: actionem de peculio cum patre habet. At si paterfamilias, cum mortis causa donationem accepisset, in adoptionem se dederit: res ipsa a donatore repetitur. Nec huic similis est is, qui rem, quam mortis causa acceperat, alii porro dederit: nam donator huic non rem sed pretium²⁴ ejus condiceret.

20. Idem, lib. 4, ad Urseium Ferocem.

Ei, qui non amplius parte capere poterat, legatus est fundus, si decem dedisset heredi: non totam summam [is] dare debet, ut partem fundi haberet, sed partem duntaxat pro rata, qua legatum consequitur.

21. Idem, lib. 2, ad Urseium Ferocem.

Eum, qui ut²⁵ adiret hereditatem pecuniam accepisset, plerique, in quibus Priscus quoque, responderunt, mortis causa eum capere.

22. AFRICANUS, lib. 1 Quaestionum.

In mortis causa donationibus non tempus donationis sed mortis intuentum est, an quis capere possit.

23. Idem, lib. 2 Quaestionum.

Si filiofamilias mortis causa donatum sit, et vivo donatore moriatur filius, pater vivat: quaesitum est, quid juris sit? Respondit, morte filii conditionem competere, si modo ipse potius filio quam patri donaturus dederit: alioquin, si quasi ministerio ejus pater usus sit, ipsius patris mortem spectandam esse. Idque juris fore, et si de persona servi²⁶ quaeratur.

24. Idem, lib. 9 Quaestionum.

Quod debitori acceptum factum esset mortis causa, si convaluerit donator, etiam tempore liberato ei potest condici: namque acceptatione interveniente abitur ab iure pristinae obligationis, eamque in hujus conditionis transfusam.

25. MARCIANUS, lib. 9 Institutionum.

Tam is, qui testamentum facit, quam qui non facit, mortis causa donare potest. — § 1. Filiusfamilias, qui non potest facere testamentum, nec²⁷ voluntate patris, tamen mortis²⁸ causa donare patre permitte potest.

26. Idem, lib. 2 Regularum.

Si qui invicem sibi mortis causa donaverunt, pariter²⁹ decesserunt, neutrius heres repetit: quia neuter alteri supervixit. Idem juris est, si pariter maritus et uxor sibi donaverunt.

27. Idem, lib. 3 Regularum.

Ubi ita donatur mortis causa, ut nullo³⁰ casu revocetur, causa donandi magis est, quam mortis causa donatio: et ideo perinde haberi debet, atque alia quaevis inter vivos donatio; ideoque inter viros et uxores non valet: et ideo nec³¹ Falcidia locum habet, quasi in mortis causa donatione.

28. MARCELLUS, lib. singul. Responsorum.

Avunculo suo debitori mortis causa donaturus, quae debebat, ita scripsit: *tabula vel chirographum, tot, ubicunque sunt, inanes esse*. neque eum solvere debere. Quaero, an heredes, si pecuniam ab avunculo defuncti petant, exceptione³² doli mali tueri se possint? Marcellus respondit, posse: nimirum enim contra voluntatem defuncti heres petit ab eo.

29. ULPIANUS, lib. 17, ad Edictum.

Si mortis causa res donata est, et convaluit, qui donavit: videndum, an habeat in rem actionem? Et si quidem quis sic donavit, ut si mors contingisset, tunc haberet, cui donatum est: sine dubio donator poterit vindicare: mortuo eo, tunc is cui donatum est. Si vero sic, ut jam nunc haberet; redderet, si convaluisset, vel de praedio, vel peregre rediisset: potest defendi, in rem competere donatori, si quid horum contingisset: interim autem ei cui donatum est. Sed et si morte praeventus sit is, cui donatum est, adhuc quis dabit in rem donatori.

23. L. 35, § 3, infr. cod.; L. 76, supr. de iure dot.; L. 12, supr. de condit. eius. dat. — 24. L. 22, § 3, supr. ad leg. Falcid. — 25. L. 8, in pr. vers. nam et quod supr. h. t. — 26. L. 11, supr. cod. — 27. L. 2, L. 3, supr. cod. — 28. L. 18, § 1, supr. cod. — 29. L. 22, § pen. supr. ad leg. Falcid. — 30. L. 34, in fin. infr. h. t.; L. 4, § 1, infr. de doli mali et met. except. — 31. L. 15, in pr. supr. h. t.; L. 44, supr. de donat. inter vir. et uxor. — 32. L. 53, supr. h. t. — 33. L. 1, in pr. supr. cod. — 34. L. 15, § 1, supr. cod. — 35. L. 5, in pr. supr. de praeser. verb. — 36. L. 5, supr. h. t. — 37. L. 5, supr. cod. — 38. L. 5, § 2, infr. de inveni. — 39. L. 5, L. 4, L. 5, supr. h. t. — 40. L. 13, § 1, supr. cod. — 41. L. 27, supr. cod. — 42. L. 27, supr. cod. — 43. L. 2, C. de donat. que sub modo.

30. Idem, lib. 21, ad Edictum.

Qui mortis causa donavit, ipse ex penitentia conditionem³³ vel utilem actionem habet.

31. GAIVS, lib. 8, ad Edictum provinciale.

Mortis causa capitur, cum propter mortem alicujus capiendi occasio obvenit: exceptis his capiendi figuris, quae proprio nomine appellantur; certe enim et qui hereditario, aut legati, aut fideicommissi jure capit, ex morte alterius nanciscitur capiendi occasionem: sed quia proprio nomine haec species capiendi appellantur, ideo ab hac definitione separantur. — § 1. Julianus placet, licet solvendo³⁴ non sit debitor, cui acceptum latum sit, videri ei mortis causa donatum. — § 2. Sine donatione autem capitur, [veluti] pecunia quam statulibero³⁵, aut legatarius alicui conditionis implendae gratia numerat: sive extraneus sit, qui accepit, sive heres. Eodem numero est pecunia, quam quis in hoc accipit, ut vel adeat³⁶ hereditatem, vel non adeat; quique in hoc accipit pecuniam, ut legatum omittat. Sed et dos, quam quis in mortem mulieris a marito stipulator, capitur sane mortis causa: cujus generis dotes receptitiae vocantur. Rursus id quod mortis causa donatur, aut in periculum³⁷ mortis datur, aut cogitationem mortalitatis, quod nos quandoque morituros intelligimus. — § 3. Si jusseris mortis causa debitorem tuum mihi aut creditorem eo expromittere³⁸ decem: quid juris esset, quaeritur, si iste debitor solvendo non sit? Et ait Julianus: Si ego stipulator fuerim, tantam pecuniam videri me cepisse, in quantum debitor solvendo fuisset: nam et si convaluisset [inquit] donator, obligationem duntaxat debitoris recipere deberet. Si vero creditor meus stipulatus fuerit, tantam videri me pecuniam accepisse, in quantum a creditore meo liberatus essem. — § 4. Per accepti quoque lationem egeus³⁹ debitor liberatus, totam eam pecuniam, qua liberatus est, cepisse videtur.

32. ULPIANUS, lib. 76, ad Edictum.

Non videtur perfecta donatio mortis causa facta, antequam⁴⁰ mors insequatur.

33. PAULUS, lib. 4, ad Plautium.

Qui alienam⁴¹ rem mortis causa traditam usucepit, non ab eo videtur cepisse, cujus res fuisset: sed ab eo, qui occasionem usucapionis praestitisset.

34. MARCELLUS, lib. 28 Digestorum.

Mortis causa donatio etiam [sic] constitui potest, ut quid stipuletur in annos singulos quoad viveret: scilicet ut post⁴² mortem promissoris incipiat exactio.

35. PAULUS, lib. 6, ad legem Juliam et Papiam.

Senatus censuit, placere mortis causa donationes factas in eos, quos lex prohibet capere, in eadem causa haberi, [in] qua essent, quae testamentis his legata essent, quibus capere per legem non liceret. Ex hoc senatusconsulto multa variaeque quaestiones agitantur, de quibus pauca referamus. — § 1. Donatio dicta est a dono, quasi dono datum: rapta a graeco; nam hi dicunt *δωρον καὶ δωρεῖσθαι*, id est, *donum et donare*. — § 2. Sed mortis causa donatio longe differt ab illa vera et absoluta donatione, quae ita proficiscitur, ut nullo casu revocetur; et ibi, qui donat, illum potius, quam se habere mavult: at is, qui mortis causa donat, se cogitat; atque amore vitae recepisse potius quam dedisse mavult; et hoc est, quare vulgo dicatur, se potius⁴³ habere vult, quam eum, cui donat: illum deinde potius, quam heredem suum. — § 3. Ergo qui mortis causa donat, qua parte se cogitat, negotium gerit: scilicet ut cum convaluerit⁴⁴, reddatur sibi. Nec dubitaverunt Cassiani, quin conditione repeti possit, quia re non secuta: propter hanc rationem, quod ea, quae dantur, aut ita dantur, ut⁴⁵ aliquid facias, aut ut ego aliquid faciam, aut ut Lucius Titius, aut ut aliquid obtingat; et in istis conditio sequitur. — § 4. Mortis causa donatio fit multis modis⁴⁶. Alias extra suspicionem ullius periculi a sano et in bona valetudine posito, [et] qui ex humana sorte mortis cogitatio est. Alias ex metu mortis, aut ex praesenti⁴⁷ periculo, [aut ex] futuro: si⁴⁸ quidem terra marique, tam in pace, quam in bello, et tam domi, quam militiae, multis⁴⁹ generibus mortis periculum metui potest. Nam et sic potest donari⁵⁰, ut omnimodo ex ea valetudine donatore mortuo, res non reddatur: et, ut reddatur, etiam si prior ex eadem valetudine decesserit, si tamen mutata voluntate restitui sibi vo-

33. L. 35, § 3, infr. cod.; L. 76, supr. de iure dot.; L. 12, supr. de condit. eius. dat. — 34. L. 22, § 3, supr. ad leg. Falcid. — 35. L. 8, in pr. vers. nam et quod supr. h. t. — 36. L. 11, supr. cod. — 37. L. 2, L. 3, supr. cod. — 38. L. 18, § 1, supr. cod. — 39. L. 22, § pen. supr. ad leg. Falcid. — 40. L. 34, in fin. infr. h. t.; L. 4, § 1, infr. de doli mali et met. except. — 41. L. 15, in pr. supr. h. t.; L. 44, supr. de donat. inter vir. et uxor. — 42. L. 53, supr. h. t. — 43. L. 1, in pr. supr. cod. — 44. L. 15, § 1, supr. cod. — 45. L. 5, in pr. supr. de praeser. verb. — 46. L. 5, supr. h. t. — 47. L. 5, supr. cod. — 48. L. 5, § 2, infr. de inveni. — 49. L. 5, L. 4, L. 5, supr. h. t. — 50. L. 13, § 1, supr. cod. — 51. L. 27, supr. cod. — 52. L.

luerit. Et sic donari potest, ut non aliter reddatur, quam si prior ille, qui accepit, decesserit. Sic quoque potest donari mortis causa, ut nullo casu⁵¹ sit repetitio, [id est] ne si convaluerit quidem donator. — § 8. Si quis societatem⁵² per donationem mortis causa inierit: dicendum est, nullam societatem esse. — § 6. Si duobus debitoribus mortis causa donatorum creditor, uni acceptum⁵³ tulit, et convaluerit: eligere potest, utri eorum condicat. — § 7. Sed qui mortis causa in annos singulos pecuniam stipulatus est, non est similis ei, cui in annos singulos legatum est: nam, licet multa⁵⁴ essent legata, stipulatio tamen una est, et conditio ejus, cui expromissum est, semel intuenda est.

36. ULPIANUS, [lib. 8, ad legem Juliam et Papiam].

Quod conditionis implendae causa datur, licet non ex bonis mortui proficiscitur, capere tamen supra modum non poterit is, cui certum modum ad capiendum lex concessit. Certe quod a statulibero⁵⁵ conditionis implendae causa datur, indubitate modo legati concessio imputatur: sic tamen, si mortis tempore in peculio id habuit; caeterum si post mortem, vel etiam si alius pro eo, dedit, quia non fuit ex his bonis, quae mortis tempore testator habuit, in eadem erunt causa, in qua sunt, quae a legatariis dantur.

37. Idem, [lib. 15, ad leg. Juliam et Papiam].

Illud generaliter meminisse oportebit, donationes mortis causa factas, legatis comparatas⁵⁶: quodcumque igitur in legatis juris est, id in mortis causa donationibus erit accipiendum. — § 1. Julianus ait, Si quis servum mortis causa sibi donatum vendiderit, et hoc vivo donatore fecerit: pretii conditionem donator habebit, si convaluisset, et hoc donator elegerit; alioquin et ipsum servum restituere compellitur.

38. MARCELLUS, [lib. 1, ad legem Juliam et Papiam].

Inter mortis causa donationem, et omnia, quae mortis causa quis cepit, est earum rerum differentia. Nam mortis causa donatur, quo praesens praesenti dat: a mortis causa capi intelligitur et quod⁵⁷ non cadit in speciem donationis. Etenim cum testamento quis suo Pamphilum servum suum liberum esse jussit, si mihi decem dederit, nihil mihi donasse videtur: et tamen, si accepero a servo decem, mortis causa accepisse me convenit. Idem accidit, quod quis sit heres institutus, si mihi decem dederit: nam accipiendo ab eo, qui heres institutus est, conditionis implendae ejus causa, mortis causa capio.

39. PAULUS, [lib. 17, ad Plautium].

Si is, cui mortis causa servus donatus est, eum manumisit, tenetur conditione⁵⁸ in pretium servi: quoniam scit posse sibi condici, si convaluerit donator.

40. PAPINIANUS, [lib. 29 Quaestionum].

Si mortis causa inter virum⁵⁹ et uxorem donatio facta sit, morte secuta reducitur ad id tempus donatio, quo interposita fuisset.

41. Idem, [lib. 2 Responsorum].

Quod statulibero⁶⁰ uni ex heredibus de peculio dedit, ei, qui accepit, in Falcidia rationem venit: et in hereditatis⁶¹ petitione, item ex Trebelliano, restituitur. Ex peculio autem videtur dari, quod statuliber donatum accepit et dedit: et quod ab alio, nomine ipsius, eo praesente datur, prope est, ut ab ipso datum intelligatur.

42. Idem, lib. 15 Responsorum.

Seia, cum bonis suis, traditionibus factis, Titio cognato donationis causa cessisset, usufructum⁶² sibi recepit: et convenit, ut si Titius an et ipsam [vita] decessisset, proprietatem⁶³ ad eam rediret; si postea superstitibus liberis Titii mortua fuisset, tunc ad eos bona pertinerent. Igitur si res singulas heredes Lucii Titii vindicent, doli non inutiliter opponitur exceptio: bonae fidei autem iudicio constituto, quaerebatur, an mulier promittere debebat, se bona, cum moreretur, filiis Titii restitutura? Incurrebat hesitatio non extorquenda donationis, quae nondam in personam filiorum initium acceperat. Sed nunquid interposita cautione prior donatio, quae dominio translato pridem perfecta est, propter legem in exordio datam retinetur, non secunda promittitur? utrum ergo certa conditionis donatio fuit, an quae potest consilium [ac titulum] habere? Sed denegari non potest, mortis causa factam videri: sequitur, ut soluta prior donatione, quoniam Seia Titio superstes fuit, sequens extorqueri

5. in fin. supr. pro socio; L. 32, § 24, supr. de donat. inter vir. et uxor. — 53. Adde L. 24, supr. h. t. — 54. L. 4, L. 11, supr. de annuis. — 55. L. 41, infr. h. t.; L. 44, L. 76, in pr. supr. ad leg. Falcid.; L. 13, § 6, supr. de hered. petit. — 56. L. 15, in fin.; L. 17, in fin. supr. h. t.; L. 1, § 1, in fin. supr. si quid in fraud. patroni. — 57. L. 8, L. 12, L. 36, supr.; L. 41, infr. cod. — 58. L. 19, in fin. supr. cod. — 59. L. 11, L. 20, L. 25, supr. de donat. inter vir. et uxor. — 60. L. 36, supr. h. t. — 61. L. 13, § 6, in fin. supr. de hered. petit. — 62. L. 28, C. de donat. — 63. L. 2, C. de donat. que sub modo.